

*Гурдуз А. І.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри української мови і літератури**Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського**Жарюк О. Ю.,**студентка Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*

ЧАС І ПРОСТІР У СИСТЕМІ ФЕНТЕЗІЙНОЇ ЛОГІКИ РОМАНУ ДАРИ КОРНІЙ «ГОНИХМАРНИК»

Анотація. У статті вперше проаналізована специфіка хронологічної організації роману Дари Корній «Гонихмарник» в аспекті логіки міського фентезі. Розглянуто особливості поєднання локального та психологічного просторів твору. Доведено, що система часових і просторових параметрів роману відповідає фентезійній логіці й виконує важливу сюжетотвірну функцію, сприяє переосмисленню рамок зображених подій до масштабів універсальних, позачасових і циклічних, що, у свою чергу, узгоджено із законами міфопоетичного моделювання.

Ключові слова: фентезійна логіка, міфопоетика, традиція, хронотоп, локальний і психологічний простори, колористика.

Постановка проблеми. Літературно-мистецький процес початку ХХІ ст. за всієї строкатості посилює ознаки системних тенденцій на різних рівнях організації, що виправдовує настійні, хоча й суперечливі поки спроби якісно нової термінології на означення спектру його явищ. В українській літературі цього періоду так чи інакше принципово віддзеркалені ключові риси процесів світового масштабу, одним із важливих і маловивчених тут є питання іншого, порівняно з класичним, принципу побудови тексту. Чітко виражене в українській прозі межі ХХ–ХХІ ст. фентезійне тяжіння позначене в аспекті архітектоники й поетики особливо, сприяє переосмисленню національної традиції та сутності художніх інновацій і репрезентативно виявляється в жіночій прозі. Знаковим автором означеного вітчизняного корпусу є Дара Корній (Мирослава Замойська), яка, синтезуючи досвід міфології й неоміфології, української і світової літератур, послідовно виводить у своїй романістиці специфічний образ метагероїні відповідно до запитів національної культури сьогодення [1]. Механізми моделювання авторкою власного метароману, зокрема поєднання в ньому системи хронотопів, поки об'єктом спеціальної уваги не ставали, тимчасом як заслуговують на ґрунтовне вивчення через низку причин (потреби осягнення типології вітчизняного й західного принципів формування циклів творів, ступеня адаптації національним художнім матеріалом зарубіжного досвіду тощо). Особливою оригінальністю, структурною складністю й водночас художньою органічністю хронотопу в аспекті жанрової належності, національної традиції тощо відзначений роман письменниці «Гонихмарник» 2010 р., поки найбільш високо оцінений у її творчості. Але в присвячених йому нечисленних розвідках означене питання швидше порушене, ніж проаналізоване.

Мета статті – вперше проаналізувати специфіку хронологічної організації роману Дари Корній «Гонихмарник» в аспекті логіки міського фентезі. Ключовим при цьому стає розгляд питань: а) поєднання локального і психологічного просторів

твору, б) співвідношення системи часових і просторових параметрів роману з фентезійною логікою, а також наявності в цій системі сюжетотвірної функції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Комплексне ґрунтовне дослідження романістики Дари Корній уперше реалізовано А. Гурдузом [2; 3], який доводить формування в її прозі особливої національно маркованої міфопоетичної парадигми [1], висвітлює характер і ступінь рецепції у творах авторки українського й зарубіжного літературного досвіду, зокрема в тексті «Гонихмарника» [2, с. 230–232], тощо. Більш чи менш предметно стильові особливості й проблематику названого роману розглядають Л. Романенко, Т. Белімова; швидше емоційними є більшість схвальних відгуків і рецензій К. Соснюк і Ю. Железної, Н. Ліщинської й ін.

Дебютний і ключовий для художнього поступу Дари Корній «Гонихмарник» окреслює програму її творчості. Ідейно-художня концепція цієї книги, як і більшості романів авторки, органічна концепціям численних творів жіночої фентезійної прози в Україні початку ХХІ ст. і визначає прогнозоване для відповідної логіки протиставлення двох начал (добро – зло) не тільки на сюжетному чи образному рівнях. Сюжетний стрижень сформовано тут як своєрідний квест, де ключову роль відіграє сильна духом героїня-творець.

Важливою для розуміння художньої природи «Гонихмарника» є структура його часопростору, яка, з одного боку, відбиває особливе фентезійне начало твору, а з іншого – визначає низку його базових характеристик. Свого часу про такий синкретизм справедливо зауважив М. Бахтін: «Через ворота хронотопів звершується будь-який вступ у сферу смислів» [4, с. 391]; думку про жанротвірну функцію хронотопу пізніше послідовно розвинено Н. Копистянською, Л. Овдійчук та ін. Спираючись на формулу Н. Копистянської про існування в межах хронотопної моделі твору локального (зовнішнього) і психологічного (внутрішнього) просторів [5, с. 85], розглянемо відповідні аспекти в тексті «Гонихмарника».

Художній час роману Дари Корній уповні не конкретизований, однак, відповідно до бінарноопозиційної організації простору (природа (світ Карпат) – місто (Львів)), постає в чіткому триєдиному протиставленні: давній час легенд – час батьків – час дітей. Локальний і психологічний простори в художній системі твору переплелися. Героїня Аліна, навчаючись у Художній академії Львова, не дарма для всіх «залишалася дивовижною, білою вороною. Ні, чорною вороною серед білих ворон» [6, с. 11], адже втілювала парадокс зустрічі двох начал: техногенної цивілізації (зразка одного з найвідоміших міст України) і природного світу, лісу Карпат (нащадок характерників і характерниця

у фіналі). Таким маркером «природності» стає в романі вплета в його канву лінія «Лісової пісні» Лесі Українки (поряд із лінією «Тіней забутих предків» М. Коцюбинського), це улюблена книжка Аліни в дитинстві, і батько її називає Мавкою [6, с. 205]. Розповідаючи про побачену силу гонимарника, Аліна каже матері: «... я зустріла Того, що Греблі Рве, чи В Скалі Сидить, Перелесника. Я не знаю, як воно називається насправді» [6, с. 206]. Прикметний протягом довгого часу зелений колір Аліниного волосся, те, що її мати «виросла в глухому волинському поліському селі» [6, с. 58] і що сама героїня ніби створює казку навколо себе. Останнє вабить Сашка: «Вона вигадує казки і дарує охоче всім, хто бажає чути, найвдячнішим слухачам – навіть місяцеві й горам... Вигаданий світ, у якому хочеться залишитися назавжди, бути поруч, щоб стати частиною її казки» [6, с. 227]. Так виникає ефект «казки в казці».

Знайомство з хлопцем у чорному, Кажаном, символізує кардинальну зміну уявлень героїні про світ і власне її світу, коли магія, таємниця роду й неочікувана місія стають частиною життя Аліни. Спілкування із Сашком (і мимовільне захоування в нього) позитивно впливає на внутрішній простір Аліни: останній набуває особливої вібрації. Символічно, що ключові зміни в її душі тривають у Карпатах, отже, гармонію в життя дівчини привносить кохання як дар самої природи. «Нічне небо рясно всіяне зорями. Тут, у горах, воно видається і близьким, і далеким водночас, а ти – зерниною в чорному полі вічності чи поршинкою. Але важливою, такою потрібною, без якої вся ця безкінечність – лишень пуста, ні, не пуста – вакуум» [6, с. 168], – ці роздуми героїні свідчать про прагнення очищення, свободи й надії на краще майбутнє. Вона виривається з внутрішнього замкнутого простору, в якому раніше не було місця цим категоріям; їй необхідна свобода. Вона ніби Мавка, котру «закрили» в місті. Можемо говорити про своєрідне переакцентування порівняно з драмою-феєрією: сильна духом Аліна бореться за душу Сашка-гонимарника (у Лесі Українки ж – Мавка, яка прагне людського, і слабший духом Лукаш). Вольова, бунтівна, сильніша за чоловічу натура героїні роману доповнює галерею жіночих образів сучасної української прози, зокрема фентезійної, що відповідає й письменницькій концепції [2, с. 234].

Захопливому та динамічному розвитку подій роману сприяє широко використувані Дарою Корній прийоми ретроспекції й інтроспекції: герої (Аліна та Сашко) і ключові персонажі твору (батьки й бабуся Аліни, її подруга Марта й ін.), міркуючи про світ чи витаючи у мріях, пригадують своє минуле чи й навіть переймаються розповідями про легендарний час. У мальовничій природі Карпат вони намагаються знайти гармонію, розраду та примирення зі світом і з собою; цей «чистий» простір інсталюється в текст роману вже як своєрідна матриця, закономірно асоціюючись у реципієнта з відповідними картинками з вищезазваної повісті М. Коцюбинського й у такий спосіб якісно доповнює сучасну фентезійну модель. Топоси полонини, лісу, села, міста поєднуються з внутрішнім світом персонажів роману Дари Корній, які проходять специфічні ініціації на обширах часу і простору.

Утіленням сили природної стихії виступає в романі Сашко-Гонимарник, який, подібно до Аліни в її сім'ї й місті, перебуває в конфлікті зі світом (володіючи водночас дивовижним даром і покарою роду як людина, на душу якої претендує темна ірраціональна сутність Градобура). Прикметно, що зближення підточуваних внутрішніми конфліктами героїв приносить їм у результаті оптимальний для внутрішнього світу й контактів із

навколишнім баланс. Сашко в такий спосіб урятований Аліною, і вона також знаходить із ним рівновагу в житті.

Певним контрастом до Аліниного змальованого світу її матері. Так, зі спогадів Ірини знайомимося з її простором до й після знайомства з Ігорем-Гонимарником. Людина, яка підкорена страху і знайшла порятунок у місті, Ірина перебуває в просторі, насиченому п'ятою та Гонимарниками з потойбіччя, які поколіннями «забирали» дівчат, щоб ті народжували їм хлопчиків і помирили під час пологів. Дисонує з внутрішнім простором Аліни і психологічний простір Марти, яка випадково осліпла; це також несе символічну, підтекстову форму «хронотопу кризи і життєвого зламу» (М. Бахтін): Марта на певний час (до порятунку) опиняється з матір'ю в новому для неї світі, де панують трагедія, розлучення й зневіра. Приклад критичної ситуації Марти демонструє майстерність зображення письменницею стану людини в момент екзистенційної кризи; реалізовано названий пороговий «хронотоп кризи і життєвого зламу» також в окремих сценах з іншими персонажами «Гонимарника». Варто додати, що на розкриття закладеного в аналізованому романі ідейного конфлікту з дидактичною розв'язкою орієнтовано також поетикальний шар тексту, зокрема специфічну колористичну систему. Прикметна ключова роль у контексті фентезійної логіки роману сірого кольору – посередництво «між світлом і темрявою»; поєднуючи ці протилежності, він символізує, зокрема, виснаженість і втому, самотність, які так характерні для міського життя ХХІ ст. Високий відсоток у «Гонимарнику» кольороназв сірого підтверджує тенденції «згладжування» в сучасному фентезі конфлікту добра і зла, для чого тут висувається третя сторона. Так, специфіка модельованого Дарою Корній світу полягає, зокрема, у своєрідності морально-етичних акцентів за «нівелювання» бінарності «добро – зло».

Висновки. Система часових і просторових параметрів роману Дари Корній «Гонимарник» підкорена фентезійній логіці, водночас визначаючи її, а отже, виконує важливу сюжетотвірну функцію, сприяє переосмисленню рамок зображених у творі подій до масштабів універсальних, позачасових і циклічних, що, у свою чергу, відповідає законам міфопоетичного моделювання. Завдяки динамічному зміщенню зовнішнього і внутрішнього хронотопів персонажі аналізованого роману перебувають одночасно в декількох локусах: у конкретному місці й часі фізичного перебування та в просторі своїх думок, спогадів, пам'яті нації тощо.

Письменицька продуктивність Дари Корній, еволюція її індивідуального стилю, помітні в творах системні перегуки [1], нарешті, важливе місце авторки в національному літературному процесі свідчать про потребу перспективного, передусім компаративного й міфопоетичного, подальшого аналізу текстів «Гонимарника» й пізніших романів на тлі української класики та фентезійної традиції новітнього часу.

Література:

1. Гурдуз А.І. Метагероїня романів Дари Корній / А.І. Гурдуз // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія «Філологічні науки: (літературознавство)»: зб. наук. пр. / за ред. О.С. Філатової. – Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського, 2015. – Жовтень. – Вип. 2(16). – С. 61–67.
2. Гурдуз А. Роман Дари Корній «Гонимарник»: місце в мистецькому контексті з погляду традиції й новаторства / А. Гурдуз // Українознавчий альманах / ред. кол.: М.І. Обушний (відп. ред.) та ін. – К.; Мелітополь, 2012. – Вип. 9. – С. 229–235.

3. Гурдуз А.І. Міфопоетика роману Дари Корній «Щоденник Мавки» / А.І. Гурдуз // *Studia methodologica* : зб. наук. праць пам'яті д-ра філол. наук, проф., акад. Академії ВШ України Р. Гром'яка (1937–2014) / Тернопіл. нац. пед. ун-т імені В. Гнатюка. – Тернопіль : Наук.-ред. відділ ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2015. – Вип. 40. – С. 307–312.
4. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / М. Бахтин. – М. : Искусство, 1979. – 424 с.
5. Копистянська Н. Час і простір у мистецтві слова : [монографія] / Н. Копистянська. – Львів : ПАІС, 2012. – 344 с.
6. Корній Д. Гонимарник / Д. Корній ; передм. Люко Дашвар. – Харків : Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2010. – 336 с.

Гурдуз А. И., Жарюк Е. Ю. Время и пространство в системе фэнтезийной логики романа Дары Корний «Гонитель туч»

Аннотация. В статье впервые проанализирована специфика хронологической организации романа Дары Корний «Гонитель туч» в аспекте логики городского фэнтези. Рассмотрены особенности сочетания локального и психологического пространств произведения. Доказано, что система временных и пространственных параметров романа соответствует фэнтезийной логике и выполняет важную сюжетообразующую функцию, благоприятствует переос-

мыслению рамок изображаемых событий до масштабов универсальных, вневременных и циклических, что, в свою очередь, согласуется с законами мифопоэтического моделирования.

Ключевые слова: фэнтезийная логика, мифопоэтика, традиция, хронотоп, локальное и психологическое пространства, колористика.

Gurduz A., Zhariuk O. Time and space in the system of fantasy logic of the novel “The Persecutor of Clouds” by Dara Korniy

Summary. In our article the specific of the chronotypical organization of the novel “The Persecutor of Clouds” by Dara Korniy in aspect of the logic of the urban fantasy is analyzed for the first time. The special features of the combination of the local and psychological spaces of the novel is consider. It is proved that the system of the temporal and spatial parameters of the novel corresponds to the fantasy logic and fulfils an important plot generating function contributes to rethinking of the frame of depicted events to the extent universal, timeless and cyclical. This, in its turn, is consists with the laws of the mythopoetic modeling.

Key words: fantasy logic, mythopoetics, tradition, chronotope, local and psychological space, colouring.